

Szabó Imre.

Szabó Imre, a szombathelyi egyházmegye jelenlegi püspöke, 1814-ben okt. 14-én, Veszprémmegyében, Békáson született, hol atyja gazdatiszt volt. A kedvező anyagi helyzetben lévő szülők gyermekük kiképzésére nagy gondot fordítottak. Iskolai tanulmányait Pápán kezdte s Győrött végezte. A magányt kereső, csendes fiatal ember minden idejét ismeretei gyarapítására fordította, s szerénysége a papi pályát választotta vele, mint olyant, melyen buvárkodását háborítlanul folytathatja. Kopácsy József püspök által a veszprémi papnöveldebe fölvetvén, itt csak egy évet töltött, mert a következő évben már a pesti központi papnöveldebe küldetett. Növendéktársai között jeles szónoki tehetsége s fáradhatatlan irodalmi munkássága által tűnt ki; és ennek elismerésül a papnövelde fiatalága az akkoriban alapított magyar egyházi irodalmi iskola elnökévé választotta.

Hittanulmányai befejezése után, 1837. ápril 27-én áldozárrá szenteltetett, s papi pályáját Karádon mint káplán kezdte meg; de a jeles készültései fiatal pap nem maradt sokáig káplán, mert már 1838-ban a veszprémi papnöveldeben tanulmányi fölügyelő, 1844-ben pedig ugyanott az intézet aligazgatója lett. Ekkoriban halt meg Deák Antal, Deák Ferenc bátyja, a ki fölött Szabó Imre tartott gyászbeszédet Zala-Egerszegen. Nagy fölűnést keltett beszéde az ifjú szónok nevét csakhamar széles körben ismertté téve. Zalamegye közönsége pedig az ünnepeit egyházi férfit köszönőnek és elismerésének jeleül a legközelebbi megyei gyűlésen táblabíróvá leendő megválasztásra ajánlotta.

1845-ben csiesói lelkész lett; de a falusi magányt ismét csak rövid ideig élvezheté, mert már 1847-ben a pesti kir. tud. egyetemre hittanónoki és tanári állásra lön meghíva. Ugyanekkor szentszéki ülnökké is kinevezetett. 1848-ban Szent István király ünnepén tartott egyházi beszéde szónoki hírnevét még magasabbra emelte.

A szabadságharc elnyomása után az abszolút kormány őt is üldözöbe vette, s tanári, valamint hittanónoki állásától megfosztotta. 1850-ben mint a „Jó és olcsó könyvkiadó-társulat“ (a későbbi Szent-István-társulat) titkárá, „Kath. Néplap“ szerkesztésével bízták meg. De még azon évben Felső-Iszákra vonult, mint helyettes lelkész, hol csendes magányában lelkesi hivatásának s az irodalomnak szentelte napjait. 1857-ben a devecseri kerület esperesévé nevezetett ki.

1861-ben, az alkotmányos élet fölébredésével Pápa városa a nagy népszerűségnek örvendő esperest tisztelte meg bizalmával, s országos képviselőnek választá. Hogy mennyire birta a közszeretetet, mutatja az, hogy a református választó polgárok lelkesedve szavaztak a kath. esperesre, a mi egyuttal elismerőleg szól a pápaiak előítéletétől ment értelmisége mellett is.

1865-ben Pápa városa Szabó Imrét újra megválasztá országgyűlési képviselőnek. A kiegyezés létrejötté után a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban osztálytanácsossá, majd miniszteri tanácsossá lett, s ez állását a képviselősséggel együtt megtartá mindaddig, míg püspökké ki nem nevezetett. 1867-ben címzetes apáttá, 1869-ben pedig veszprémi kanonokká lön. 1869. jun. 30-án a szombathelyi püspöki székre emeltetett, melyet 1869. decz. 14-kén ünnepélyesen elfoglalt. Ugyancsak 1869-ben a magyar tud. akadémia, méltányolva a magyar irodalom körül szerzett érdemeit, tiszteleti taggá választá. 1870-ben részt vett a vatikáni zsinatban.

1872-ben a magy. tud. akadémia fölhívására Bitnecz Lajos fölött emlékbeszédet tartott. 1873-ban a budapesti kir. tud. egyetem hittudori okmányal tisztelte meg.

Püspökké kinevezése után első gondja volt meggyét beutazni, hogy megismerje megyéje állapotait. E körútjában a több nyelvet beszélő megyéjében mindenütt a nép nyelvén — magyar, német és vend nyelven — tartott szónoklatokat. Különösen nagy meglepetést és hatást keltett a szent-gothárdi templomban vend nyelven tartott szónoklata. A zsufozásig megtelt templom vendajku közönsége csodát látott abban, hogy egy püspök az ő anyanyelvükön hirdeti nekik az isten igéjét. Ez volt nálunk az első püspöki predikáció vend nyelven.

Mint püspök kiváló gondnal ápolja megyéje iskoláit s a tanügynek általában lelkes pártfogója s áldozatkész előmozdítója. Püspöki székhelyén, Szombathelyen nagyszerű iskolát építtetett, melyben közel 800 gyermek nyer oktatást. A szegénysorsu és jeles tehetségű tanuló ifjakat bőkezűen támogatja, hogy az anyagi gondoktól menten folytathassák tanulmányaikat. Püspöki palotájában évenként 15 tanulóknak ad élelmet, számosakat pedig pénzbeli segélyben részesít. A megyéjében elagott papok helyzetén javítandó, 1872-ben nyugdíjintézetet alakított, mely a szolgálatra képtelen áldozároknak évi 500 frtot biztosít.

Nagy érdemei vannak a magyar nyelv terjesztése körül is. Oly megyében, hol többféle idegen ajku nép lakik, nagy szükség van ily hazafias érzelmű főpapra, mint Szabó Imre. Tapintatossága s erélye a magyarság ügyének nagy szolgálatot tesz. Ide vágó intézkedései közül csak azt a hazafias szellemű körlevélét említhük föl, melyet a magyar nyelvnek a hatósága alatt álló idegen ajku iskolákban leendő taníttatása tárgyában intézett megyéje papságához. E körrendelet az egész országban élénk viszhangra talált. Minthogy az idegen ajku iskolákban hiányoztak a magyar nyelv megtanulására szükséges tankönyvek, első sorban is e hiányon segített. A nagy számmal lévő vendajku iskolák számára vend-magyar nyelvtant készített s ezt saját költségén kinyomatta s 1000 példányban osztatta ki a tanulók közt.

Szabó Imrének nagy része van abban, hogy Muraköz a zágriai érseki megyéből kikebeleztesse s a szombathelyi megyéhez csatolasson vissza.

Az irodalmi téren már a negyvenes években lépett föl. Számos értekezést írt a „Religió és „Nevelés“ be, mint: „A nőnem befolyásáról az emberiség boldogítására“, „A népmissiókról“, „Egység az egyházban“ stb., melyek eszmegazdagságukkal méltán figyelmet keltettek. Az „Órangyal“ban, „Regélő“ben s más szépirodalmi közlönyökben, számos beszélye és költeménye jelent meg. 1848-ban kiadott népies vállalata a „Falusi tanácsadó“ nagyon el volt terjedve. A „Zsellér lány“, „Rozzant szekér, sánta ló“, „Elvesztett fiú“, „A falu órangyala“ elbeszélései még ma is a nép kedvenc olvasmányai.

Költeményei közül fölemlítjük „A falusi önkényes bucsuzó dala“ című ismert költeményét, melynek kezdő versora ez: „Isten hozzád szép falum határa“; 1848-ban a honvédek az egész országban elterjesztették s népszerűvé tették.

Az egyházi irodalom téren szónoklati műveivel szintén kiváló helyet biztosított magának. 1858-ban jelent meg Egerben „Egyházi beszédek“ című nagy szabású műve 10 kötetben, mely mindenütt elismeréssel fogadtatt. Megjelentek föle: „Főpásztori szózat

Szegedy Mária fölött“ 1872. „Egyházi beszéd a szt. László-társulat ünnepén“, „Szent-István napi beszéd“ 1866. Nagyszámú gyászbeszédjeinek egy része, mint Deák Antal, Kisfaludy Sándor, Botka József, Batthyány Károly, stb. fölött külön is megjelentek.

Egyházi énekei, melyeket f.-iskolai hívei számára készítet, nagy körben elterjedtek.

Szabó Imre a kiválóbb szónokok egyike. Szónoklatának velősségével s előadásának kellemével lekötö a hallgatók figyelmét. A szószéken kívül pedig valódi ember és valódi hazafi! (a—ch.)

Nagy János.

Nagy János Szombathelyen 1809. márcz. hó 30-án született, épen akkor, midőn a francziák a Grácznál vívott győztes csata után hazánkba beütve, itt tanyáztak. Itt töltötte szülei, Nagy Antal és Török Klára oldala mellett gyermekéveit, itt járt az elemi iskolákba és gimnáziumba. 1827-ben a püspöki megye papnövendékei közé fölvetvén, 1828-ban a hittudományok első évi folyamának bevégeztével a pesti központi papnövelő-intézetbe küldetett, hol különös szakmájul a keleti nyelveket és szentírasi tudományt választván, ezekben már 1830-ban annyira előhaladt, hogy arab és aram nyelven írt s kéziratban maradt több költeményen kívül, a pesti magyar kir. egyetem felszázados ünnepére arab verseket írt s adott ki azokat értelmező latin hexameterekkel. Ez volt hazánkban az első arab nyomtatvány, és mivel az arab betűket az akkori sajtó emberei nem ismerték, maga a szerző szedte ki s állította össze nyomtatásra. Ugyan ez ünnepély alkalmával egyháztörténelmi dolgozatával is pályadíjat nyert.

1831-ben a magyarul nem tudó növendékek magyar nyelv tanárává nevezetett ki, és két évig tanítva és tanulva, oly sikerrel működött, hogy 1832-ben a keleti nyelvek párhuzamos képeivel világosított magyar nyelvtant adott ki latinul, mely nem csak a pesti, hanem a haza többi papnöveldeiben is alkalmas kézikönyvvül használtatott. Ugyanez évek alatt, a magyar kispapok nyelvmívelő irodalmi társulatot alakítván, társai annak elnökeül őt választották. Mint ilyen a tagokat munkásságra annyira felbuzdította, hogy a Guzmics „Egyházi Tárá“ban megjelent homilikon és értekezéseiken kívül „a pesti növendékpapság első évi munkálatai“ is megjelentek 1833-ban.

A hittanulmányi pályá bevégezése után 1832. aug. 24-én a szombathelyi megye áldozárá szenteltetvén, öt hónapig Baltavárott, három évig Rába-Szt.-Mihályon káplánkodott. Ez időközben különféle folyóiratok és hírlapokban megjelent számos értekezése és egyházi beszédein kívül, a m. t. akadémia által kitűzött első nyelvtudományi kérdésre beadott pályamunkáját az 1833-ik évi nagygyűlés tiszteletdíjra és nyomtatásra méltatta, s egyszers mind öt lev. taggá választotta. — 1835. június 13-án a hittudományokból letett szigorlatok, és megtartott nyilvános vitaközlés után a pesti egyetemi hittudorok közé felavattatott, és ez alkalomra adta ki „a jó lelki pásztor képét“, tudori értekezésül.

1836-ban a szombathelyi püspöki papnöveldeben tanulmányi igazgató és káptalani káplán lett. Még ez évben a m. t. akadémia által hirdetett második nyelvtudományi jutalomkérdésre felelő pályamunkája tiszteletdíjat nyert, melyet a következő évben az akadémia ki is nyomatott. Az ugyanezen évről kelt kir. intévény szerint a magyar jogot a kispapok is tanulni köteleztetvén, a hazai köz- és magánjog tanítására is vállalkozott és azt tizenegy éven

át 1849-ig tanította. A m. t. társaság 1838. szept. 6-án vidéki r. taggá választotta, s e székét az 1839-ki nagygyűlésen tartott értekezésével foglalta el.

1839-ben a szombathelyi püspöki lyceumban a keleti nyelvek és bibliai tudományok tanszékét nyerte el, hol 33 évig tanárkodott. 1840-ben július 18-án, ama napon, melyen Deák Ferenc mint Zalamegye országgyűlési követé jeles számoló beszédét tartotta, Zalamegye táblabírájává nevezetett ki. 1842-ben az akadémiai nagy gyűlésen Kassay József lev. tag fölött emlékbeszédet tartott. 1844-ben az akadémia megbízásából Czuczorral és Vörösmartyival „A magyar nyelv rendszere“ kidolgozásában Pesten hat hétig együtt munkálkodott. 1845-ben a pesti hittani kar által Szilassy-féle jutalommal koszorúzott pályamunkáját, a „Köztanulatos egyházi műszótárt“ Közszegen kinyomatta, melyet 1848-ban a szombathelyi székesegyházban tartott szent beszédeknek 1849-ki kiadása követte. 1852-ben a szombathelyi püspöki szentszéki ülnökvé, és zsinati vizsgálóvá lett. 1856-ban Veinhofer József vasárnapi és ünnepi beszédeit s a szombathelyi székesegyházban önmaga által tartott ünnepi beszédeket tartalmazó töldelekket Pesten tette közzé.

1871-ben Szabó Imre szombathelyi püspök, miután megvált pappágsá csaknem egyhangulag öt kívánta a megürrült kanonoki székbe emeltetni, őt terjeszté föl, s a király a püspöki felterjesztésre a szombathelyi káptalanban utolsó kanonokká csakugyan őt is nevezte ki. 1872-ben a Szent-Benedekről nevezett borchi (borei) apátság ezimzetes apátjává, 1873-ban pápóci pörjel és zalaegerszegi főesperes, még azon évben örkanonok és őrségi főesperes, 1874-ben éneklő kanonok és sárvári főesperes, 1875-ben végre olvasókanonok és németújvári főesperes lön. 1876. jun. 8-án a m. t. akadémia a nyelv- és széptudományok osztályába tiszteleti taggá választotta; ezzel is elismerését kívánván kifejezni azon férfit iránt, ki ifjúságától kezdve minden szellemi erejét a tudományoknak szentelte, férfikorában a nyelvtudományban, jelesen a sémi nyelvészet terén üttörő, s az akadémia egyik legmunkásabb tagja volt, ki a vidékiek közül az évi nagygyűlések állandó — tisztelt és kedélyes — alakja vala; s önjegye kiküzdött magas egyházi állásában a társaságnak továbbra is diszeül szolgálni van hivatva.

(—á—r—)

A székes-egyház.

A szombathelyi székesegyház, mely emlékszerű szépségben ritkítja párját az egész országban, mint már említve volt, Szombathely első feledhetetlen püspökének, felső-szopori Szily Jánosnak köszöni létét. Építése 1791-ben kezdetett meg és pedig Hefele Menyhért pozsonyi építőmester terve szerint. A „Visitató“ feltüntető főoltárkép festésével (27' magas, 13' 4" széles) Maulbertsch Antal jeles festő bíza meg az építető püspök, s az feladatát sikerrel oldotta meg. Ugyan ő készíté az első kupola freskóit is; a freskók készítését folytatták Winterhalter József akad. festő és Spreng Antal történelmi festő.

A püspöki levéltárban levő jelentések szerint Szily püspök a roppant mennyiségű építési anyagot, művészek és mesterek élelmezésén, ellátásán stb. felül készpénzben 192,550 forintot fordított a templomra. Herzán Ferenc bíbork s püspök kormányzása alatt folytatvátván az építés, 1806. évben Somogyi Lipót püspök alatt fejeztetett be, ki a jelzett év nov. 10-én már a ritka szépségű egyházban foglaltatta el főpapi székét s fogadható hívei hódolatát.

A hajó boltozatának kifestését Spreng Antalra bíza. A szentélyben levő csoportok Prokop Fülöp akad. szobrász művei (1806). A márványozást Wathner Mátyás (pápai stuccador és kőfaragó) és Adami András eszközölték. A főoltárt salzburgi márványból Rumpelmayer Márton készíté. A gyönyörű kivitelű római oszlopok aranyozását Holzmann János teljesíté, míg a székesegyházi orgona Kober Ignác bécsi orgonaművész munkája. A szentélyben levő s a szt. Pál megtérését ábrázoló olajfestmény olasz mű s Herzán bíbork ajándéka.

A székesegyház külsejére vonatkozólag igaz ugyan, hogy a 32 ölynyi tornyok nincsenek arányban a templom nagyságával; de belséjét tekintve, alá kell irnunk Haas Mihály volt szatmári püspöknek a szombathelyi székesegyházat illetőleg tett észveleteit: „Meglepő fenséggel hat e templom minden részeiben a roppant építmény fenséges keresztalakja, művészeti díszé és pompája láttára. Egyszerre át lehet pillantani az egész templomot; feltűnő e szép templomban az őszhangzat, mely építészeti modora és díszítésének egyszerű, nemes izlésű valamennyi tárgyai közt létezik. Nincs ez épületben egyetlen felesleges kép vagy czifrázat. Azt az oltárok legkisebb ékességei is összevágók az egészszel.“

Egy évtized előtt a főoltárkép Kugler Ferenc által kijavittatott; de sajnos, nem ölnyére. A hajóban pedig Lippert terve szerint új szöszék készítettet, mely kitűnően sikerült.

A templom fentartására jelenleg kiváló gond fordítatik s közelében a két tornyot Szabó Imre püspök 10,000 forint költséggel teljesen restauráltatta. A harangok harmoniája megkapó. A balfeleli tornyban négy, míg a jobbfelelben csak egy harang van, mely azonban nagyságra s hangjának mélységére nézve ritkítja párját. Mindkét torony órával van ellátva. Az utas, kit sorsa Szombathelyre hoz, ne mulassza el megtekinteni e megzemléésre érdekes építményt. (S. A.)

Türelemmel küzd az ember.

Türelemmel küzd az ember
S boldog soha nem lehet:
Izgalomban, siralomban
Töltsd el az életet.

Hogyha van is néha egy kis
Nyugodalma, öröme:
Megzavarja, elnyeli a
Búnak, bajnak özöne.

Ugy van. Itten drága minden,
Drága minden örömünk:
Egy kis jóért, mulandóért,
Százszor is megfizetünk.

De a vézget annyi mérget
Dob kelyhünkbe untalan,
Hogy az a kis édesség is
Keserű, mi benne van.

Szomorúság, nyomorúság,
Vértanúság életünk:
Több erénnyel, több reménnyel,
Mint sikerrel küzdünk.

Addig-addig küzdünk, míg
Megjön a nagy jutalom:
Örömmel, keservinket
Elnyeli a siralom.

Pósa Lajos.

Déryné naplójából.

XX.

Jutalomjáték. — A Pesten mefordult társaságok. Szent-pétery. Ulvarholgyi. Fánegy. Kilyenyi. — Társalgás a közönséggel. — Téli színház.

Egyszer reám került a sor, hogy jutalomjátékomat vegyem. „Macskási Juliánna, vagy, az arany karpereczek“ című nézőjátékomat választam s minthogy igen alkalmatlan volt az öltözködés a lovak rezidenciája fölött, s nekem férfinak kellett öltözködnöm, hát úgy tettem a rendelést, hogy otthon öltözöm, s csak négy órakor ebéd után megyek föl a kasszához ülni, — még akkor az volt a divat, hogy jutalmazandóknak magának kellett ülni a pénztárnál, — egyszer csak látom, hogy a színházi szolga evez nagy lelkendezve a szállásom felé.

— Mi a baj? — kérdém egész hideg vérrrel.

— Tisztelet a főszolgabíró ur, csak tessék hamar feljönni, mert már ő feltörte a kasszaládát, a biléteket mind eladta, de még kell több is.

En csak néztem rá, nem érttem a dolgot.

— Hiszen még csak két óra.

— Jaj, semmi! de már nincs bilét, és a publikum nem akar elmenni.

Még csak most voltam zavarban, hogy mi okból lett a vármegyei szolgabíróból színházi kasszír?

Sietve felöltöztem, s mentem föl a „Koroná“-hoz. De a hogy bementem, tömérdek nép tódult felém. „Tessék bilétet adni, már két óra óta állunk itt.“ „De, édes uram, hisz nekem egy sincs.“

Azonban ott állt Erős ur a kasszasztalnál, erősen demonstrálva némely urambátyámmal, hogy már nincs jegy, de lesz. Megpillant, hogy küzdöm a bejuthatásért s rám kiált: „Jere már, te fülbemászó! adj bilétet!“ (Soha se szólított a nevemen, mindig valami állat, hol kis trücsök, hol leveli béka stb. voltam neki.)

— Hiszen mind ott van a kasszaládában, — mondom.

— Volt, nincs. Mind eladtam.

— No akkor nincs is több, mert csak annyi ember fér be, a mennyi számára jegy volt.

— De, — kiabáltak a körülállók, — mi a kik itt állunk, okvetetlen be akarunk jutni. Nekünk jegy kell!

Ekkor kezdődött még csak a pokoli láрма.

— Mit sem tesz, — mondja Erős ur, — lesz szék, urambátyám, hordatunk székét.

Csakhamar el kezdte irni a belépti jegyeket tiszta papirosszeletekre.

— Tíz forint az ára, — kiálta, — ott lesznek a jegyek a-b-c-é-zeve.

— De hát mi hova megyünk? kérdék a galleriára kívánczok.

— Sehova lelkeim, — mondtam, — nem férnek be.

— Ej dehogy nem, — viszonzá Erős ur, nézzék barátim — itt minden szó hallatszik, — még jobb lesz ide lenni; oda fönn mind megföhának a nagy hőségnek miatta, itt pedig jólhetnek, mehetnek, pi-pázhatnak s nem lesznek berekesztve a szűk ketrecrebe.

— Erre lön után nagy kacagás.

— De nem látunk semmit — mondák.

— Ej baj is az, elég ha hallanak.
 — Bocsásson meg, tekintetes ur, —
 mondám, — de ez magyarul szólva rablás.
 — Te hallgass, és eredj a dolgodra.
 Én hát mentem, a publikum tódult,
 csak hogy ki ne maradjanak.
 Játék után háromszáz pengő forintot
 adott át Erős ur, — pedig különben két-
 száz se volt a legnagyobb jövedelem.
 Két évig maradtunk Miskolcra, egész

szegények eleget. Ők voltak azok, a kikről
 az volt a monda, hogy sem szállást, sem
 kosztot nem akartak nekik adni, mert nem
 tudtak fizetni, — együvé mentek hát lakni
 a színház épületében levő öltöző szobába;
 — de éhesek is voltak szegények nagyon,
 hát nappal kinézték, hogy ha a kertekben
 valahol retket kapnának, — elmennének
 éjjel és kihuzogatnának egynehányat.
 Úgy is tettek. Mentek retket keresni s

éreztek magunkat Miskolcra, nem is gon-
 doltunk arra, hogy valahova elutazzon a
 társaság, pedig Kulcsár ur többször írta,
 hogy Kassára menjünk, az tótos város, jó
 lesz magyarosítani. De közeledett a hideg
 tél, más színházról kellett gondoskodni,
 mert a deszkakertrezen már nagyon ke-
 resztül süvöltött a szél. De azért mi csak
 folyvást játszottunk, mindig szép közön-
 ség előtt, igen szerették itt akkor a szép

SZOMBATHELYI SZÉKESEGYHÁZ. (FÉNYKÉP UTÁN.)

ben szülőltnek tekinté már magát a tár-
 saság. Kulcsár urtól sokszor kaptunk
 értesítést Pestről. Eljövételünk után még
 sokáig nem bontották el a Rondellát, jöt-
 tek-mentek a más társaságoztól összecso-
 portosult színészek, játszottak is Pesten,
 de kevés szerencsével. Nem pártolták őket,
 pedig voltak ezek között jól indult színé-
 szek, mint Szentpéteri Zsigmond, Udvarhelyi
 Miklós, Fancsi, Kilenyi Dávid. Koplaltak

midőn fölvgdalták, hogy no most, mily
 jó izüt esznek belőle: akkor látták, hogy
 nemis retet, hanem savanyítani való karó-
 répa.

Szegények, így nyomorogtak sokáig, a
 társaság hol szaporodott, hol széjjelosz-
 lott s így tengődtek imitt-amott.

Szentpéteri ezt sokszor elbeszélte
 nekem a későbbi időkben.

... Mi már egészen meghonosulva

szomorujátékokat, drámákat. Operát rit-
 kán adhattunk, mert ujak nem voltak, a
 régieket pedig már többször adtuk. De a
 publikum szeretett volna éneket is hallani.

Egyszer a többek közt adtunk valami
 „néző-játékot,” de már nem jut eszembe,
 hogy mit. Én épen egy fájdalmas mono-
 lógot mondték el a színpadon: egyszer
 csak felkiált egy öreg ur a közönségből:
 „Déryné énekeljen!”

Én csak forogtam
 hol oldalt, hol hátra s
 mondtam a szerepet
 tovább, jelezve vele,
 hogy én őt „nem
 hallok”; — de ő nem
 tágitott. A közönség
 csak csendes mosoly-
 lal nézett rám, hogy
 már most mit teendő
 leszek? Hát én aztán
 hősies elszántsággal
 megállok, fölhozom a
 két vállamat, rá né-
 zek — ott ült az első
 sorban, — s mondom:
 „Hiszen most nem
 lehet.” — „Ej de-
 hogy nem lehet, —
 mondá ő a nézőtér-
 ről, — azután is el-
 mondhatja a mon-
 dókáját, csak maga
 énekeljen.”

Ebből aztán kifej-
 lett egy egész társal-
 gás a publikummal.
 Én mondtam: „De
 nem lehet gitár nél-
 kül énekelni.” —
 „Hát hozzanak va-
 lahonnán egyet.” —
 Mondom: „Hát baha
 küldök az enyémet,
 és ha a felvonásnak
 vége lesz, akkor majd
 énekelek.”

„Jó lesz! jó lesz! Éljen!” s ebbe
 az egész publikum, mint egy chorus, bele-
 vágott: „Jó lesz! Éljen!”

Volt aztán kaczagás az álfalak mögött!
 A színészek egyik erre, másik amarra dől,

alig tudtam végig elmondani a mondó-
 kámat.

Végig elhozták a lantomat, elénekeltem

egy áriát, ugy folytattuk megint a játékot.

A társaság azonban egyre szaporodott
 tagokkal. (Ekkori időkben a sok apró fiók-

csak egy olaszfal kerített el az álfalaktól,
 aztán nyolczszor is át kellett öltöznöm,
 mert új operák hiányában gyakran kellett
 adnunk énekes egyveleget. Ott énekeltem
 a nagy áriákat: fölül a színház teteje nem
 volt befödve, csak egy sor vékony zsinde-

NAGY JÁNOS, KANONOK.

társaságok a vidéken
 igen elszaporodtak,
 mint a gomba eső
 után.) Most hát már
 komolyan alkalma-
 sabb épület után kel-
 lett látni, hogy na-
 gyobbszerű masine-
 riás darabokat is elő-
 adhassunk. Lettek is
 egyet, mely már elég
 tágas volt nagy publi-
 kumot befogadni. De
 milyen volt az, iste-
 nem!

A sötét városi ka-
 pu alatt volt egy nagy
 ronda külsejű épület,
 nagy, üres, vakolat-
 lan ablakokkal, csak
 a csupasz veres tégl-
 lákkal környezett abl-
 lak-környülete vigyor-
 gott kellemetlenül az
 emberre. Hát még a
 bejárat!

Ó te kedves, te jó
 publikum! Te mégis
 eljöttél oda! — No
 de ők beburkolhatták
 magokat jó meleg
 bundájukba, — de mi
 szegény nők! Rövid
 ujjú ruhák, meztelen
 nyakkal, öltöző szoba
 itt se volt, engem

OROSZ LÓKERESKEDŐK A DON VIDÉKÉN.

hogy az egész török hadseregben ez volt a legkitünőbb tehetség s a legtisztább és legszárkább jellem. Mehemed Ali a legjobb barátját siratta meg benne.

A mostani főparancsnok, mint egykor I. Napoleon, ki hóból épített várakat védett és ostromolt hógolyókkal tanulókorában, szinte már kiskorában elárulá hajlamát. Még Berlinben, mikor iskolába járt, sokat harcolt a szomszéd iskola növendékei ellen, s rendszeren az ő értelmes vezetésére vitté társait győzelemre. A török hadiszolgálatban már a krími háború alatt is kitűnt, de leginkább akkor, midőn Thessaliába küldték az ottani görög rablók ellen, hol pár hó alatt ötvennél több haramiandát irtott ki.

Mehemed Ali most 46—48 éves lehet. Tökéletesen beszél, ír és olvas francziául és németül, törökül pedig jobban tud akármely született töröknel, s arabul is beszél egy keveset.

Alig üti meg a középnapyságot, de keresu és minden mozdulata a világra mutat. Rövid körszakállat hord, mely már szürkülni kezd. Megnyerő vonásai vannak: de a homlokát szelő mély barázda és szája körül játszó sajtárszerű vonás nagy erélyre mutatnak. Szeme sötét, eleven; most éles, átható tekintet vet, a következő pillanatban a legmegnyerőbb szeretetreméltóságot sugározza. Emlekezete gyors és biztos. Nyugodtan, megfontolva beszél, csengő hangon, világos és helyes hangsúlyzással.

Mióta musir és főparancsnok lett, a bulgáriai török haderő mindinkább vesztetni kezdi keleties nehézségét, s egész európai színezetet nyer. Isallah! Adja isten, hogy ne csak európai színezetet, de Európára szóló döntő győzelmeket is nyerjen.

Egyveleg.

A tenger titkaiból. Érdekes s egyuttal becses leltre akadt a minap a tengerben egy buvár társaság, mely a „Nap“ norvég gőzhajóhoz tartozott. A hajó mult hó 14-kén a Hitterák szigetéből (Drontheimtól nyugatra) tíz ágyuval, hét nagy horgonyval, sok ólommal s számos kisebb tárgyakkal tért haza. Mindezt azon helyen hozta ki a tengerből, hol körülbelül 180—200 év előtt egy nagy orosz hadihajó elmerült. Különböző a buvárok még sok más is láttak ugyanazon helyen, s a „Nap“ a napokban ismét kiindulván a keresésre, innét huszonöt ágyut, négy horgonyt s mintegy kilencz font rudas ólmot hozott felszínre. A hajó a harmadik utat is megteszi.

A világ legrégibb hírlapját fedezték föl a közelebb a heidelbergi egyetem könyvtárában. 4-rét 1509-ik évről keltezte egy kötetet képez, s igen valószínű, hogy Johannes Carolus strasburgi nyomdájából került ki. A hírlap hetenként jelent meg s két levélből állt. Nagybőrra a szomszéd államokból közölt leveleket, melyekből megtudhatjuk, hogy a levelezés Bécsből nyolcz-tíz, Velencezből tizen-négy-tizenhét, s Rómából huszonegy napot vett igénybe. Ha a levelek tartalma a másodkézből vett újdonságokkal együtt nem töltötte ki a lapot, akkor a meglevő helyet üresen hagyták. Különböző minden rendű közleményeket foglalt magában a hírlap. — Az érdekes újdonságok között figyelemre méltó az

a jelentés, hogy Galileo Galilei föltalálta a teleskopot. A florenzi levelező erre vonatkozólag azt írja szeptember 4-én, hogy „a velencei kormány Galileo urat, a mennyiségtan tanárát Paduában, gazdagon megajándékozta s fizetését 100 koronával emelte, minthogy szorgalmas tanulmányozása által oly szabályt s mértéket talált föl, mely lehetségessé teszi, hogy harmincz mértföldnyire fekvő helyeket egészen közel vagy másrészt tárgyakat sokkal távolabb láthatjuk, mint azok a valóság szerint léteznek“. A prágai hírekigen szomorú képét nyújtják a város akkori állapotának, mely csupa rablást s gyilkolást tüntet föl. Kiténik, hogy ez időtájt az utonállók naponként kirabolták a férfiakat és nőket, azután megfojtották s a Moldvába dobták. Hét holttestet huztak ki egy napon a vízből, máskor pedig hét gonosztevőt fogtak el, a kik bevallották, hogy e hó 18-án tizenegyet embert dobtak a vízbe s hogy bandájuk nyolczvan tagból áll, kik többnyire prágai születésűek“. Szóval a heidelbergi lelet bővelkedik az érdekes és jellemző adatokban.

I. Napoleon néger szolgálója a napokban halt meg 106 éves korában Kairóban. A mult század elején

MEHEMED ALI, A TÖRÖK HADAK FŐPARANCSONKA.

a francia egyiptomi expedíció alkalmával ő szolgálta Bonaparte tábornokot, a későbbi Napoleon császárt. Az öreg asszony, kinek ritka emlékező tehetsége volt — elszörettel beszélt azon régi időről. Az ugynevezett „sárga ház“, melyben akkor a tábornok lakott, még ma is áll, s udvarában mutogatják azt a pálmafát, melyet Bonaparte maga ültetett.

Az akusztika zárt térben. A legtöbb ember azt tartja, hogy az építészek nem tudnak oly termet építeni, még ha mérnökök s fizikusok támogatják is törekvésökben, melynek akusztikájáról eleve jót állhatnának. Sokan a jó akusztikát esetlegességnek tartják. Ebben van némi igazság, mert teljes biztonsággal csakugyan nem lehet jó akusztikával bíró termet építeni. De még javításához sem igen értettek mindaddig. Legújában azonban Irlandban és Párisban sikeres módját alkalmazzák, hogy a termekben, templomokban a hang szét ne verődjék. Saint-Fin-Barre temploma Irlandban oly nagy visszhangot adott, hogy a predikálót nem lehetett érteni s az orgona hangjai is kellemetlenül módosultak. Azon voltak, hogy a visszaverődött hango-

kat utjokban feltartóztassák. Ezt elérték azzal, hogy 6—8 méternyre a föld színe fölött bizonyos számú fonalakat feszítettek ki a templomhajó falai közt. Ugyanezt alkalmazták a párisi Notre Dame de Champs templomában és az akusztika tetemesen javult.

Gyémánt szerszámok. Ujjab időben a gyémánt alkalmazása a műipar terén mind gyakoribb lesz, s különösen a fekete gyémánt, az u. n. carbonet, földfűrők, vésők készítésére használtatik. Az Egyesült-államokban sikerült ezt a fekete gyémántot metsző élekekkel vagy hegygyel ellátva oly olcsón állítani elő, hogy igen előnyösen pótolják az ily műszerek az eddig használatban volt acél szerszámokat. Különösen igen alkalmasak, dörzskarikák, gránithengerek esztergályozására, malomkövek vágására; közösrült élel pedig papíros- s más üveg-keményesü tárgyak metszésére.

Leverrier, a híres francia csillagász megbetegedett s állapotát igen aggasztónak tartják. A tudós jelenleg 66 éves, kezdetben vegyész akart lenni s csak később adta magát a csillagásatra s mennyiségtanra, melyek terén halhatatlan érdemeket szerzett. 1846. június 14-én jelentette be általános csodálkozás között a francia akadémiának, hogy már két év óta tanulmányozza az Uranus pályáját s ennek zavargásaiból egy még ismeretlen bolygó csillag jelenlétét gyanítja. Egyuttal meghatározta alakját, fajsúlyát s helyzetét a csillagnak, melyet soha sem látott. Ekkor az összes csillagadákban történtek észlelések és csakugyan Gral, a német csillagász fölfedezte a Leverrier által leirt helyen a Neptunt, mely 85-ször nagyobb mint földünk. E nagyszerű fölfedezés bámulatra gerjesztette az egész tudományos világot.

Hanem a mily tudós Leverrier, oly kiállhatatlan mint kollega. 1868-ban történt, hogy 13 társa leköszönni készült állásáról, ha Leverrier tovább is megmarad a csillagvizsgáló igazgatójának. Napoleon a nemzet egy dícsőségét látta a tudásban s jöhet Vaillant is azt mondta, hogy „A csillagvizsgáló fenn nem állhat Leverrier nélkül, hanem vele együtt sem állhat fen“, mégis elbocsátották. Az elbocsátást Leverrier a következő szavakkal fogadta: „Inkább az ablakból dobjanak ki, semhogy a lépcsőn menjek le“. Munkálkodott és irt azután is, miként régente, ma is fogad még látogatásokat; de már a földön

fekve fejét egy vánkosta hajtva, mivel e helyzet csilapítja iszonyatos gyomorfájdalmait. Azt beszélik, hogy éjente, ha nem tud aludni, fölmegy szürke felső kabátjában a csillagvizsgáló tornyának legmagasabb pontjára, azután földre veti magát s úgy bámul a csillagos égbé.

Alagut két világrész között. Alagutát építenek Andaluzia és Afrika között. Legalább Marseilleből azt írják, hogy oda spanyol mérnökök érkeztek, kik komoly előkészületeket tesznek a Gibraltari és Tanger közt vezetendő alagut tervének kivitelére. Egyelőre olyan furó gépeket akartak szerezni, minőket a Gotthard-alagutnál alkalmaztak. Az alagut Algericsnál (Spanyolország) kezdődnek s Tanger s Zeuta között nyílnék az afrikai partra. A tengeraltati rész kilencz mértföld hosszú lesz.

A delejtű tökéletesítése. Longfellow a nagy költő egyik unokaöccse oly delejtűt talált föl, melynek előnye az eddig használtak fölött abban áll, hogy helyi okok nem idéznek rajta elő elhajlást. E találmánynak nagy gyakorlati eredménye lehet a természetudományok fejlesztése körül.

Hallgatag világ.

Dr. Böke Gyula urnak ajánlva.

Van önöknek fogalmuk arról, a mi a hangok nagymestere, Beethoven lelkében dülhatott, a midőn észrevette, hogy hallása csökken? hogy haldoklik az az érzéke, mely lelkét oly nagygyá tette, mely életének nemesebb része volt, melylyel élvezett, alkotott, s a melyre másoknál is kívánt hatni és hatott is?

Bizony nincsen!

Megközelítő fogalmat csak az szerezhethet magának e lelki kiről, ki maga is veszni érzi ugyanazon érzékét; és legfeljebb még a vakuló festész érezheti.

A hangok, a színek egész világát elveszteni annak, ki nem csak közönséges értelemben érzékileg, hanem egész lényével benne él — erős legyen a lelke, ki szembeszáll a sorssal — azaz: hogy nem esik kétségbe, hanem lemond, megbékül valahogyan egy kinos, kinos léttel.

Beh sokszor tépelődtem azon: melyik a nagyobb veszteség, baj: a megvakulás-e vagy a megsüketülés?

A ki a hangnak él, annak emez, a ki a színeknek él, annak amaz a nagyobb veszteség! Igen, de általános emberi szempontból véve, melyik hát mégis a nagyobb?

A végletek elé állítlak emberfia: a kit szived egész hevével, lelked egész erejével szeretsz — ha már lemondani kell — inkább látni vagy hallani akarod-e azt?

Ha előmbé áll egy isten vagy egy ördög, kinek hatalmában állok, s e kérdést intézi hozzám, én azt felelem neki: — — — szurd ki a szememet!

Az alakok a színek világa, a melyet szerettem, az lelkem előtt állani fog eltörülhetlenül, — hanyatlását látni nem fogom, s ez nyereség. A veszteség nagy ugyan, de nem oly mély, mert lényeg szerint inkább csak külérzéki.

Oh, de a hangok világa! ez más, de egészen más! Nincsen annak maradandó képe, mert teste sincsen. Nem hat az emlékezet által. Ujból és újból meg kell, hogy szólaljon, s viszhangozson, mert csak ekkor van hatása, az, mely bejárja szived, kedélyvilágod legtitkosabb zugát is.

Ha nem látod többé a színt: a vonalat, legalább az alakok szépségét valahogyan megmagyarázza neked a finom tapintás; de a hangról, a szó szépségéről csak a hallás nyújthat fogalmat; semmi részét semmi érzék nem közelítheti meg, egyedül csak a hallás.

Ez a veszteség mélyen hat, mert az érzék teljes halála.

A különbség rá van írva a boldogtalanok arczára. A vakok arcvonása lágy, a süketek kemény; a vak szelid, könnyen lemondó, a süket boldogtalan, ingerült; a vak keresi, a süket kerüli az ember társaságát.

Ott Milton, — itt Beethoven.

Nekem van fogalmam arról, a mi a hangok nagymestere lelkében dülhatott. Az igaz, hogy a fogalom csak megközelítő, mert világa azoknak a hangoknak, a melyeket szerettem, szerény világ volt. Nem is azért vettem be a lelkembe, hogy symphóniákká alakítsam, szóljak a szívekhez, ostromoljam az eget, fessem vele az érzelmek, a szenvedélyek, a szerelem és fájdalom hol lelket emelő, hol lesújtó nagy mindenségét. Oh nem! én csak szívembe vettem azokat a hangokat, a magam gyönyörűségére; kincsnek tartogattam, biztos, drága kincsnek, a melyet nem rabolhat el onnan senki sem, — kedélyem úgy csüngött e kincsen, mint az anya édes emlőjén a gyermek.

És mégis eljött egy szörnyeteg, mely e kincsbe belévégtá förtelmes körmeit. Orozva

támadott mint az Anakonda, lassu halálra ítél s azt izról izre végrehajtja rajtad, kérelhetetlen egymásutánban.

Lassan, lassan hallgatag lesz körülöttem minden. Látod madárbarátodat, kinek éneke örömed volt, azt is látod, hogy szól, mert hiszen a csőre nyílik, a piczi begyecske csak úgy liheg — — és semmi hang! Összerezzensz, az ijedelemtől elől a szived, az a kincstár, szemed mered s elfog egy iszonyatos kin.

Tudom mi az — és mégis élek. Daczosan veszekszem a sorssal, noha már érzem, hogy letipor, nincs menekülés. A természet édes szava haldoklik nekem, szerény világom némává lesz, a gyűjtött kincs holtkincsé változik.

Hol is kerített hatalmába az a kegyetlen szörny?

Egy dühös zivatar volt az, a mely egyszer a kis Tatra egyik csucsára leszeggett. A magas Tátráról kerekedett föl s egy ködlavinát gördített felém, utóbb reám; evvel leszeggett s aztán kezdődött a hajrá, csucsról csucsra.

A mennyi vadvihar, havas, jeges fürgeteg csak kifért a haragvó természet torkán, az fékevesztett rohamban nyargalt csucsról csucsra, nekivágott mindennek, a fejeknek is.

A törpefenyő szíjjas galyai egészen lelapultak; az erika, a rhododendron üstökök mintha összebujtak volna ijedtökben. Nekem állnom kellett. Néhány percz mulva már csontig fáztam s a negyedik órában, a melyben még mindig ott küzködtem, mintha már a szivig is elhatott volna a dermesztő hideg. A köd egy lépésnyire sem bocsátott.

Hiába melegedtem azután fel a tót kunyhó kandalló tüzeinél: éreztem, hogy annak az öt órának keservesen megadom az árát, a szörnyeteg belém vágta irtalmatlan körmeit. — — —

És megtörtént, hogy egy szép tavaszi napon az alföld rónáján kóvályogva, csak látom a pacsírtát mint emelkedik az égbolt felé. De mi az? a madár éneke hibás! Lehetség-e az? Nem. És mégis hibás, mert úgy ismertem én azt, hogy még emberi szóba is tudtam foglalni, így is tudtam kifejezni, értemet mit mond. Hiszen az mindig így hangzott:

Oh te dicső, dicső
Kikelet, kikelet!
Kivirít, kivirít!
A virág, a virág,
Mind!*

És most ez a madár csak így szól:

— — di — di —
Ki — — Ki — —
Ki — — Ki — —
— vi — — vi —
Mind!

Oh, az a pacsírtá nem felede dalát, nem hibázott, hanem megérkezett a percz, hogy egy kinos tudatára ébredjek. Hallásom csökkent. Megadtam a tátrai viharok az árát.

Jaj pedig beh szerettem én egyetlen hűségem, a nagy természet hangját lesni! azt a kedves hangot, mely sohasem hazudik, soha sem csal! Mi mindent mesélt az nekem, mily szeretettel és türelemmel tanított az engem!

Ne halljam én többé a kis Sylvia édes szerelmi vallomását, a mint azt a kőkönyvesben kedves éltépárjának eldalolja? Hiszen én még nem is tudtam mindent, a mit mondott és szerettem volna mindent kitudni, a mi a piczi szivben lüktet.

A fülemüle dalából már csak töredéket halljak?

* Nincsen nyelv, a mely találkozóban festené a pacsírtá dalát, mint festi a magyar. A „dicső — kikelet — kivirít — a virág — mind“ kellően hangsúlyozva, teljesen találunk a pacsírtá dal hangzásáiban. — H. O.

A hullámzó nádas vig gyönyelője már ne mosolyogtasson meg az ő lármájával:

Kárreka-rekit-kárreke-re kit —
Törretore-tore-törretore-tore —
Kej-kej-kej vit-vit-vit!*

A rétek zenévilága ezentel elnémuljon? Ne halljam az Oceanthus pirregését, a tücskök harci és szerelmi nótáit?

Én tudom mi a veszteség, tudom mi dülhatott Beethovenben. Ezentel nekem is az lesz a sorsom, hogy kinosan hanykolódjam, remetév legyek, a mikor minden csepp vérem az élethez vonz.

Bizony keserves egy állapot!

Néha elbusultam magamat, pörlekedtem még az atyauristennel is. Miért nem vágta ki az a fürgeteg a szememet? Nem! neki a hallás kellett.

Néha vigasztalólag belebeszéltem a könnyű vér: „eh mit! veszteségnek veszteség, tagadni nem lehet, de — nyerek is! A sok sületlen, üres beszédől meg leszek kímélve, az okosat, a szükségest majd elküldik, vagy felírják nekem.“

És a végén is: tanul lemondani gyarló emberfia, rámondják, hogy böles vagy.

Azután eléállott a remény, az a bölcsesség-bolygó, délibáb képeivel: hátha van segítség?

Börnével tartok, ki visszautasította az orvost, mert természetes halállal akart kimulni. No, de — mondja az a bolygó, — szó sincsen még erről, a csak egy kísérlet, — ha nem teszi a maga kedvéért, tegye meg másokért.

A végén is odakerültem a dr. Böke Gyula rendelő szobájába. — — —

Érdekes egy társaság vagyunk mi ott abban a váróteremben. Hallgatag egy társaság!

Az arcz kifejezéssel kétharmadrésze hitegeti egymással: „no, málm még nem nagy a baj:“ de egy szót sem szól!

El is hiszik egymásnak, — csak az nem hiszi, a ki az emberi arcz vonásainak titkát ismeri, tud olvasni bennök; ez fájdalmasan mosolyog.

Hát még az, a ki a szemet ismeri! Az a szem úgy rátekin a beszélő ajakra, mintha az elröppendő szót látni akarná, és ez a feszült figyelés a szemöldök iveretén egy vonást teremt, mely végre megkövesedik. Némelyik már a szájjával is hallgat: nyitva tartja. Ez is vonást teremt, s készen van az erőlködve figyelő arcz kifejezés, mely a baj fokát is megmondja.

Elülök néha egy fél óráig is, várva, s tanulmányozva a tudomány legnehezebb problémáját: az embert.

Most rohan be egy ifju anya. Külső megjelenésében delnő; de mikor a „kedves kicsinek“ baja van, egészen anya: karján hozza a gyermekét.

— Melyik teremben van a tanár?

Általános összenézés; csak én tudom, hogy először jött s nem tudja, hogy itt sorrend uralodik. Hja, úzi a leghatalmasabb tűző, az anyaszeretet. És azután ott ül s csak akkor veszi le szemét az alvó kicsiről, a mikor a rendelő szoba kilinése zörög.

Most hárman nő is jön. Egy pillantás és kiszül, hogy kettő a kísérő — csak egy beteg.

Egy ur nyit be — az arczvonások egésze mindent kibeszél: már késő!

Jön egy ifju. Gondosan belenez a tükröbe, mintha rendbeszedné arczvonásait, mintha azokról a bizonyos vonásokról már tudna valamit. Gyógyuljon is, mert különben elesik a fölségestől: kedvese nem sughatja meg neki azt az édes titkot, mely csak sugva oly fölséges valami.

* A „rigó zené“ Calamodyta turulóides M. W. elég hibásan nádi „verő“.

